

За домашнє насильство – за ґрати: Як в Україні та світі борються зі знуцанням у родині

Від початку 2019 року домашнє насильство в широкому розумінні як вид правопорушення вважається в Україні кримінальним злочином. Тобто, щоб покарати кривдника, тепер не потрібно чекати, поки він вб'є або вчинить тяжких побоїв жертві – за образи, приниження та економічний шантаж домашні тирані можуть опинитися за ґратами. Протягом року українські суди винесли вже не один звинувачувальний вирок, а нещодавно перший вирок за домашнє насильство оголосили і в Києві.

ПЕРШІ ВИРОКИ ЗА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО

Не зважаючи на те, що фізичне та психологічне насильство у сім'ях відбувалось завжди, до 2019 року в Україні це за законом вважалось адміністративним правопорушенням. Тобто, за побої, приниження та образи кривдникам загрожувало покарання найчастіше у вигляді штрафу або громадських робіт. Закон щодо протидії домашньому насильству, який передбачає кримінальну відповідальність, в Україні було ухвалено ще в 2017 році, проте остаточно він набув чинності тільки у січні цього року.

Перший в історії України вирок за домашнє насильство винесено на Миколаївщині у квітні цього року. 57-річний чоловік, житель міста Вознесенськ Миколаївської області, упродовж декількох років систематично знуцався над своєю 80-річною матір'ю, повідомляє "ТСН". Після того, як було зафіксовано факт нанесення жінці тілесних ушкоджень, кривдника заарештували на один місяць за статтею 126 Кримінального кодексу України (домашнє насильство). Крім того, чоловіка зобов'язали пройти спеціальну програму для кривдників, що здійснювали психологічне та фізичне насилля над людиною.

У жовтні на Одещині два роки обмеження волі отримав 36-річний чоловік за аналогічний злочин, у той час, як інший житель області отримав п'ять років виправної колонії за лайку та систематичне приниження своєї дружини.

У Києві перший вирок за домашнє насильство оголосили 14 листопада 2019 року. Пресслужба прокуратури міста Києва повідомляє, що Оболонський суд міста засудив 33-річного чоловіка до трьох місяців арешту за скоєння психологічного та фізичного насильства в сім'ї в присутності дітей.

СТАТИСТИКА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

У світі

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, у 2014 році кожна шоста жінка зазнала насильства в сім'ї. Відповідно до цих же даних, ця проблема є більш гострою для економічно слабо розвинених країн, при цьому жінки в цих країнах із більшою вірогідністю визнають таке насильство над собою виправданим.

62% убивств жінок у США було вчинено їхніми чоловіками.

У Перу 70% усіх зареєстрованих злочинів становить фізичне насильство в сім'ї.

За даними Організації економічного співробітництва та розвитку за 2019 рік, законодавство жодної з країн світу не захищає повністю жінок від домашнього насильства, а в деяких державах це взагалі не є злочином (Екваторіальна Гвінея, Росія).

Понад 80% жінок в Афганістані віком до 50 років допускають сімейне насильство, у Гвінеї – 92%.

Найбільш врегульованим з точки зору захисту від різних форм домашнього насильства у порівнянні до інших країн є законодавство Австрії, Греції, Ірландії та Португалії. Водночас, у Мальті для жіночого населення домашнє насильство є абсолютно неприйнятним.

Країна/Показник	Ступінь законодавчого захисту домашнього насильства	Відсоток жінок віком 15-49 років, які виправдовують застосування насильства у сім'ї в окремих випадках	Відсоток жінок, які хоча б раз у житті зазнавали фізичного та/або сексуального насильства в сім'ї
Німеччина	25%	19,6%	22%
Норвегія	75%	9,9%	27%
Швейцарія	25%	15,2%	9,8%
Велика Британія	25%	10,2%	29%

США	50%	11%	35,6%
Мальта	75%	0%	15%
Афганістан	25%	80,2%	60,8%
Пакистан	50%	42,2%	85%
Росія	0% (декриміналізовано)	23,3%	19,6%
Гвінея	25%	92,1%	80%
Україна	25%	2,9%	13,2%

Найменшу кількість жінок, які хоча би раз зазнавали будь-якої форми домашнього насильства, відзначено в Канаді (1,9%), найбільшу – в Пакистані (85%).

У світі три чверті дітей віком 2-4 роки регулярно страждають від жорстокої дисципліни з боку батьків чи інших опікунів, також для 42% батьків емоційне насилля над дітьми є допустимим у навчальних цілях відповідно до даних ООН (ЮНІСЕФ).

Із 87 тисяч жінок, які були навмисно вбиті в 2017 році в усьому світі, більше половини були вбиті своїми партнерами або членами сім'ї, що означає, що 137 жінок у світі щодня гинуть від рук члена власної родини.

В Україні

У 2017 році Національна поліція України зареєструвала майже 111 тисяч звернень із повідомленнями про вчинені злочини та інші події, пов'язані з домашнім насильством, 1391 із них надійшли від дітей. За результатами цих звернень було складено 80,8 тисяч протоколів про адміністративне правопорушення і відкрито близько 900 кримінальних проваджень.

За даними Нацполіції за 2018 рік, кількість звернень із повідомленнями про домашнє насильство перевищила 115 тис., із них 1418 – від дітей. Складено 99,5 протоколів про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 173-2 Кодексу про адміністративні правопорушення.

Жодного термінового обмежувального припису проти підозрюваної чи винної особи не було видано.

За рік було відкрито 1029 кримінальних проваджень, за якими 783 особи визнані винними у здійсненні кримінального злочину, пов'язаного з домашнім насильством.

Найбільше кримінальних злочинів, пов'язаних із домашнім насильством, було вчинено у 2018 році за такими категоріями: тяжкі та особливі тяжкі злочини – 179 випадків, навмисне вчинення легких тілесних ушкоджень – 699, навмисне вчинення тяжких тілесних ушкоджень – 88 злочинів.

За статистикою, у 2017 та 2018 роках більшість потерпілих від домашнього насильства – жінки, а серед винних – чоловіки.

Фізичного та сексуального насильства в Україні щороку зазнає приблизно 1 мільйон жінок, при цьому звертаються до поліції максимум 10% із них.

За даними Фонду ООН у галузі народонаселення за 2016-2017 роки, через наслідки насильства жінки України втрачають 190 мільйонів доларів на рік. У розрахунку на одну жінку – це понад 1,2 тис. дол на рік або близько 200 дол на місяць.

Ці витрати включають збитки від втрати чи пошкодження майна внаслідок фізичного або сексуального насильства, втрати заробітку, оренди житла та переїзду, медичних послуг, юридичних та психологічних консультацій тощо.

Щорічно в Україні гинуть 600 жінок від домашнього насильства. Для порівняння, середньорічна кількість жіночих смертей внаслідок військових дій – 174.

18% чоловіків в Україні вважають, що мають право побити жінку, якщо вона зрадила. У той же час, інше дослідження щодо сприйняття та виправдування жінками насильства над собою показало, що 22% українок вважають, що в окремих випадках заслужили насильство.

Від 1 до 3 млн дітей в Україні стають свідками або жертвами домашнього насильства, зокрема, психологічного.

Водночас, за даними Фонду народонаселення ООН, організації "Ла Страда Україна" та Женевського центру демократичного контролю за збройними силами, 38% суддів і 39% прокурорів вважають домашнє насильство "приватною справою".

59% правоохоронців вважають більшість повідомлень про домашнє насильство неправдивими.

До 84% поліцейських ставлять у пріоритет примирення, а не покарання.

До 62% правоохоронців вважають, що багато жертв зґвалтування самі в цьому винні.

Особливо тяжкою проблемою є домашнє насильство над дітьми.

За даними Національної гарячої лінії "Ла Страда Україна", у 2016 році більше 80% жінок, які мають неповнолітніх або малолітніх дітей, під час консультації повідомляли про те, що часто свідками акту насильства, який відбувався над жінкою, були їхні діти.

Протягом 2014-2015 років Київський міжнародний інститут соціології на замовлення Ради Європи у рамках проєкту "Зміцнення та захист прав дітей в Україні" здійснив всеукраїнське дослідження "Громадська думка з питань насильства стосовно дітей". За результатами цього дослідження було виявлено, що 65% дітей в Україні зазнають хоча би одного виду насильства, а 4% зазнають одразу всіх видів насильства.

Дослідження видання "Новое время" показало, що кожна четверта людина в Україні ставала в дитинстві свідком побиття своєї матері батьком.

Нерідко жертвами домашнього насильства стають повністю або частково недієздатні особи, люди з ментальними особливостями тощо — тобто такі, що не можуть постояти за себе та є значно слабшими за своїх кривдників як фізично, так і психологічно.

Опитування НВ показує: 19,6% респондентів не знають про те, що дуже часто від сімейного насильства страждають люди похилого віку. 41,9% знають про такі випадки лише з новин або телепередач, 14,9% респондентів мали такі випадки у своїй родині, ще 23,6% чули про таке з досвіду знайомих.

Як українське законодавство регулює домашнє насильство

Наприкінці 2017 року в Україні був ухвалений закон, що вносить зміни до Кримінального кодексу України, покликані реалізувати положення Конвенції Ради Європи про запобігання і боротьбу з насильством стосовно жінок і домашнім насильством.

Зокрема, до Кримінального кодексу занесено Статтю 126 "Домашнє насильство" та Статтю 151 "Примушування до шлюбу".

У 2018 році набули чинності окремі положення цього закону, тоді як остаточної чинності документ набув тільки на початку 2019 року.

До цього в Україні не існувало нормативно-правового терміну та кримінального злочину "домашнє насильство"; відповідні дії кваліфікували як адміністративне правопорушення.

Водночас, з метою закріплення основних напрямів реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству Верховна Рада ухвалила відповідний закон.

Відповідно до Закону України "Про запобігання та протидії домашньому насильству", домашнє насильство – це дії фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, скоєні в родині чи в межах місця проживання, які призводять до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи.

Дія цього закону поширюється на таких осіб:

- подружжя;
- колишнє подружжя;
- наречені;
- мати (батько) або діти одного з подружжя (колишнього подружжя) та інший з подружжя (колишнього подружжя);
- особи, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у шлюбі між собою, їхні батьки та діти;
- особи, які мають спільну дитину (дітей);
- батьки (мати, батько) і дитина (діти);
- дід (баба) та онук (онука);
- прадід (прабаба) та правнук (правнучка);
- вітчим (мачуха) та пасинок (падчерка);
- рідні брати і сестри;
- інші родичі: дядько (тітка) та племінник (племінниця), двоюрідні брати і сестри, двоюрідний дід (баба) та двоюрідний онук (онука);
- діти подружжя, колишнього подружжя, наречених, осіб, які мають спільну дитину (дітей), які не є спільними або всиновленими;
- опікуни, піклувальники, їхні діти та особи, які перебувають (перебували) під опікою, піклуванням;

- прийомні батьки, батьки-вихователі, патронатні вихователі, їхні діти та прийомні діти, діти-вихованці, діти, які проживають (проживали) в сім'ї патронатного вихователя.

Домашнім насильством також вважається погроза вчинення відповідних діянь.

Домашнє насильство може бути вираженим у різних формах.

Економічне насильство включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру.

Психологічне насильство включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи.

Сексуальне насильство як форма домашнього насильства передбачає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності.

Фізичне насильство – форма домашнього насильства, що включає ляпаса, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру.

Покарання за домашнє насильство

Відповідальність за вчинення домашнього насильства передбачає покарання у вигляді громадських робіт на строк від 150 до 240 годин або арешт на строк до 6 місяців. Але окрім цього, злочинцю, який вчинив дії будь-якої форми домашнього насильства, тепер загрожує обмеження волі на строк до 5 років або позбавлення волі до 2 років. Тобто, тепер кривдник може отримати реальне покарання та опинитися за ґратами.

На додаток, тепер суд може накласти на особу, що здійснила чи підозрюється у вчиненні побутового насильства, низку обмежувальних заходів. Наприклад, злочинцю можуть заборонити спільно проживати з постраждалим, обмежити спілкування з дитиною, заборонити наближатись до потерпілої особи на визначену відстань тощо.

Окрім цього, засудженого чи підозрюваного у вчиненні цього кримінального правопорушення можуть зобов'язати пройти програму для кривдників.

Відповідні обмежувальні заходи правоохоронці тепер зможуть вживати у терміновому порядку з метою забезпечення безпеки постраждалої особи.

Законодавчий досвід інших країн

Практика Сполучених Штатів Америки передбачає, що приблизно у десяти відсотках зафіксованих випадків насильства у сім'ї співробітники поліції будуть опрацьовувати подію в подальшому. Це включає одержання від свідків та з інших джерел додаткової інформації для того, щоб заарештувати агресора або застрахувати подальше переслідування потерпілої сторони сімейного конфлікту.

Значної уваги у роботі правоохоронних органів Великобританії з викоренення насильства у сім'ї приділено особливим національним і соціальним спільнотам, які можуть сприймати прояв насильства як віковичну традицію.

Так, працівники соціальних служб, органів освіти та поліції мають деякі візуальні ознаки ідентифікації можливих потерпілих від сімейного насильства серед таких спільнот. Наприклад, такі особи відмовляються від спілкування з оточуючими і друзями, тривалий час не виходять з сімейного будинку, практикують пропуски середньої чи вищої школи та навіть роботи; повертаються до носіння національного (мусульманського) одягу, хоча раніше практикували загальноприйнятий одяг; без видимих причин починають проявляти пригніченість або суїцидальні настрої.

Актуальну практику взаємодії поліції з громадою у подоланні проблеми домашнього насильства запроваджує так званий британський "Закон Клер". Так, людина може звернутися в поліцію щоб перевірити чи має новий або існуючий партнер "насильницьке минуле". Поліція зобов'язана провести за такими запитами спеціальну перевірку та поінформувати заявника

У Німеччині закон "Про захист від насильства" надає потерпілій особі право правової претензії на виділення квартири. Так, у разі заподіяння фізичної шкоди здоров'ю або обмеження свободи, і, за певних умов, у разі виникнення загрози такого порушення суд може зобов'язати кривдника звільнити квартиру незалежно від того, в шлюбі партнери чи ні, і навіть власник квартири, який вчиняє насильство, може бути примусово відселений від жертви.

Як розпізнати випадок домашнього насильства

Типові ознаки, які властиві людині, що зазнала або продовжує зазнавати домашнього насильства:

- мовчазливість, скованість, односкладові відповіді на запитання;
- заплакане обличчя, набряклі очі та обличчя загалом, незвичайні опіки, сліди укусів, забиті місця, синці, подряпини на видимих частинах тіла;
- наочні ознаки існування в злиднях (недоїдання, старий одяг тощо).

Додаткові ознаки:

- уповільнене мовлення;
- неадекватні відповіді на запитання;
- ігнорування задоволення життєво важливих потреб;
- невідповідність отриманих ушкоджень тій історії, що розповідає людина;
- безсоння;
- втрата соціальних контактів з родичами, друзями;

- неможливість пояснити свій фізичний стан;
- страх перед родичами та друзями;
- аутоагресивна поведінка — роздряпування, різання, розчісування до крові власної шкіри;
- неможливість розпоряджатися сімейним бюджетом та власними коштами;
- примушування до роботи або навчання чи заборона працювати або вчитися;
- недостатнє лікування (наприклад, невиконання вказівок лікаря), самолікування тощо.

Найчастіше жертви домашнього насильства – це жінки. Чоловіки також потерпають від нього, але мають більше можливостей вийти із ситуації насильства. Часто постраждала жінка може не усвідомлювати, що є жертвою домашнього насильства.

Вона виправдовує насильство потребою зберегти родину. Зазвичай, домашнє насильство починається із психологічних форм: звинувачення, скандали, маніпуляції. Внаслідок цього вона зазнає внутрішніх змін, які часто не дають змоги побачити, що насправді відбувається. Постраждала від насильства особа стає невпевненою у собі, покірною, нездатною постояти за себе та дітей, зляканою.

Що робити, якщо ви зіштовхнулися з домашнім насильством

Особа, постраждала від насильства, не завжди прямо скаже про таку ситуацію вдома. Тому, якщо у неї виявляються непрямі ознаки насильства, насамперед варто встановити діалог.

У разі виникнення насильства над вами чи іншою особою ви можете звернутися за наступними телефонами:

Поліція – 102;

Національна гаряча лінія із запобігання насильства – 0 800 500 335 або 386;

Київський міський центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді – (044) 458-27-67 або (044) 456-47-04;

Головне управління у справах сім'ї, молоді та спорту – (044) 278-37-82 або (044) 483-35-61;

Український фонд Благополуччя дітей – (044) 537-20-16;

Протидія торгівлі людьми (Ла Страда) – 0 800 500 335 або 116 123;

Протидія насильству в сім'ї (Ла Страда) – 0 800 500 335 або 116 123;

Захист прав дітей (Ла Страда) – 0 800 500 225 або 116 111;

Гендер і правозахист (Ла Страда) – 0 800 500 335 або 116 123;

Психологічна допомога – 063 605 94 10 або 050 030 59 48.

Якщо домашнє насильство відбувається у відношенні дитини – батьки дитини або інші законні представники дитини, родичі дитини (бабуся, дідусь, повнолітні брат, сестра), мачуха або вітчим дитини, а також орган опіки та піклування мають право звернутися із заявою про вчинення домашнього насильства до кількох інстанцій - від служби у справах дітей до суду і органів поліції. Якщо жертвою домашнього насильства є дорослий, то він

може звернутися з відповідною заявою як в соціальні центри з надання допомоги, так і в суд або органи поліції.

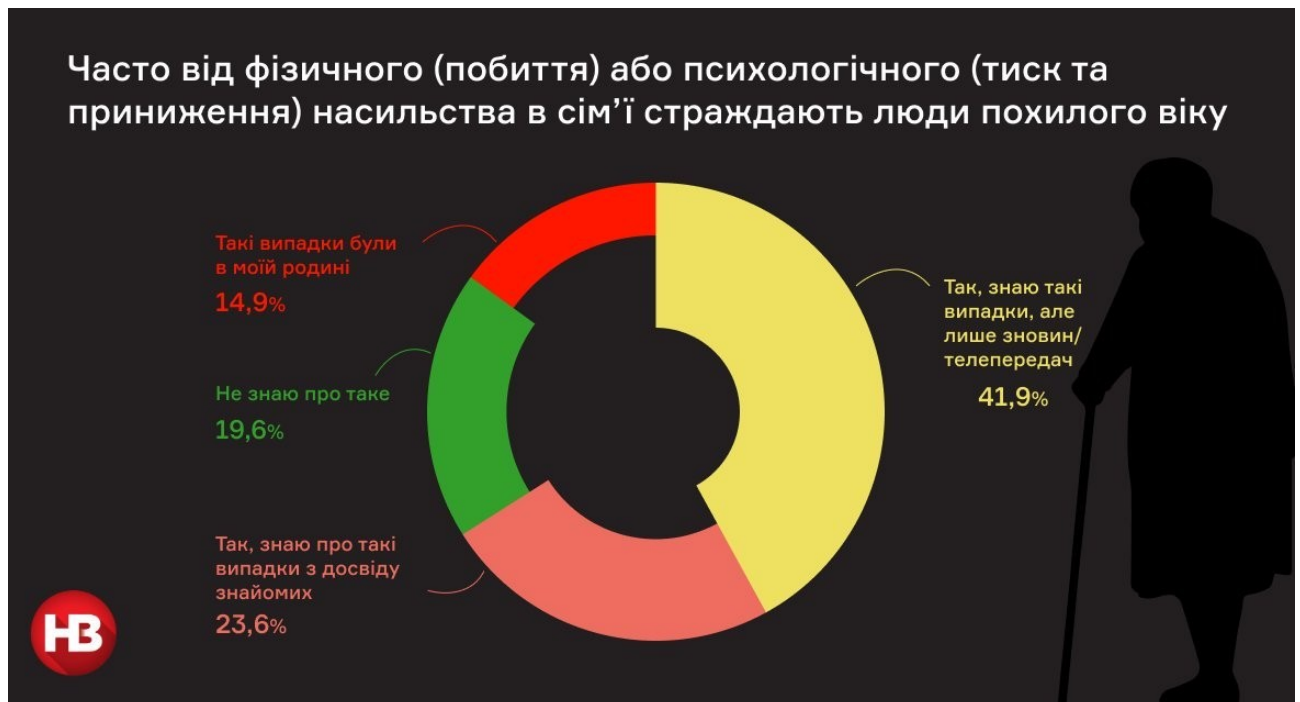
В рамках проєкту Мінсоцполітики створено 46 мобільних бригад соціально-психологічної допомоги, які забезпечують виявлення постраждалих від домашнього насильства та насильства за ознакою статі, надання таким постраждалим екстреної та планової допомоги.

Мобільні бригади безкоштовно працюють у 12 областях України. Мобільна бригада виїжджає на екстрений виклик, швидко визначає ситуацію, надає психологічну та соціальну підтримку. А при необхідності жінку забирають і направляють до центру допомоги.

На виклик приїжджають три людини – два соціальні працівники та психолог. Звертатися за допомогою можна жінкам самим, або з дітьми, в разі, якщо вони стали жертвами фізичного, морального, економічного або сексуального насильства в сім'ї.

Інформацію взято з ресурсу :

https://zik.ua/news/2019/11/22/za_domashnie_nasylstvo_za_hraty_yak_v_ukraini_ta_sviti_boriats_ia_zi_znushchanniam_u_rodyni_946146

У дитинстві я бачив(ла), як батько бив матір

57,8% ніколи не бачили, щоб батько бив матір

22% іноді ставали свідками побиття

10,2% часто ставали свідками побиття

10% не пам'ятають

